

MICHAEL HAAG

ZKÁZA TEMPLÁŘŮ

VZESTUP A PÁD KŘIŽÁCKÝCH STÁTŮ

ZKÁZA TEMPLÁŘŮ

ZKÁZA TEMPLÁŘŮ

Vzestup a pád křížáckých států

MICHAEL HAAG

sloart

First published in Great Britain in 2012
by PROFILE BOOKS LTD
3A Exmouth House
Pine Street
London EC1R

Copyright © Michael Haag, 2012
Czech edition © 2016 Nakladatelství Slovart, s. r. o.
Translation © 2016 Klára Petříková

Z anglického originálu THE TRAGEDY OF THE TEMPLARS
přeložila Klára Petříková
Vydalo Nakladatelství Slovart, s. r. o., v Praze roku 2017
Odborná spolupráce Sára Vybíralová
Redakce Markéta Tomášová, Jiří Dubecký
Editor Jan Pavel
Sazbu zhotovil Alias Press, s. r. o., Bratislava
Vytištěno v Číně

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována, uložena ve vyhledávacím systému či šířena jakýmkoli způsobem – elektronicky, mechanicky, kopírováním, nahráváním či jinak – bez předchozího písemného svolení majitelů autorských práv.

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

ISBN 978-80-7529-175-2

Nevillu Lewisovi,
rytíři Ctihodného společenství vnitřního chrámu
a mému dlouholetému příteli

Obsah

<i>Mapky</i>	
Středomoří v předvečer křížových výprav	10–11
Outremer – křížácká území ve Svaté zemi	12
Jeruzalém za doby křížáků	13
Prolog	15
Část I: <i>Blízký východ před křížovými výpravami</i>	19
1 Křesťanský svět	21
2 Arabské výboje	28
3 Palestina za vlády Umajjovců a arabských kmenů	35
4 Abbásovci a arabský úpadek	48
5 Byzantské křížové výpravy	58
6 Války s muslimy a zkáza Palestiny	62
Část II: <i>Vpád Turků a první křížová výprava</i>	69
7 Vpád Turků	71
8 Volání do zbraně	83
9 První křížová výprava	93
Část III: <i>Založení řádu templářů a křížáckých států</i>	105
10 Původ templářů	107
11 Outremer	125
12 Zengího džihád	135
13 Druhá křížová výprava	145

Část IV: <i>Templáři a obrana Outremeru</i>	161
14 Pohled z Chrámové hory	163
15 Obrana Outremeru	173
16 Bohatství templářů	187
Část V: <i>Saladin a templáři</i>	195
17 Tolerance a nesnášenlivost	197
18 Saladinův džihád	211
19 Saladin zabírá Jeruzalém	228
Část VI: <i>Království Akkon</i>	237
20 Znovudobývání	239
21 Mamlúkové	255
22 Pád Akkonu	266
Část VII: <i>Dozvučky</i>	273
23 Ztracené duše	275
24 Soud	283
25 Zkáza řádu templářů	296
Poznámky	301
Literatura	321
Rejstřík	329

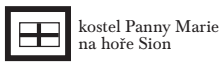
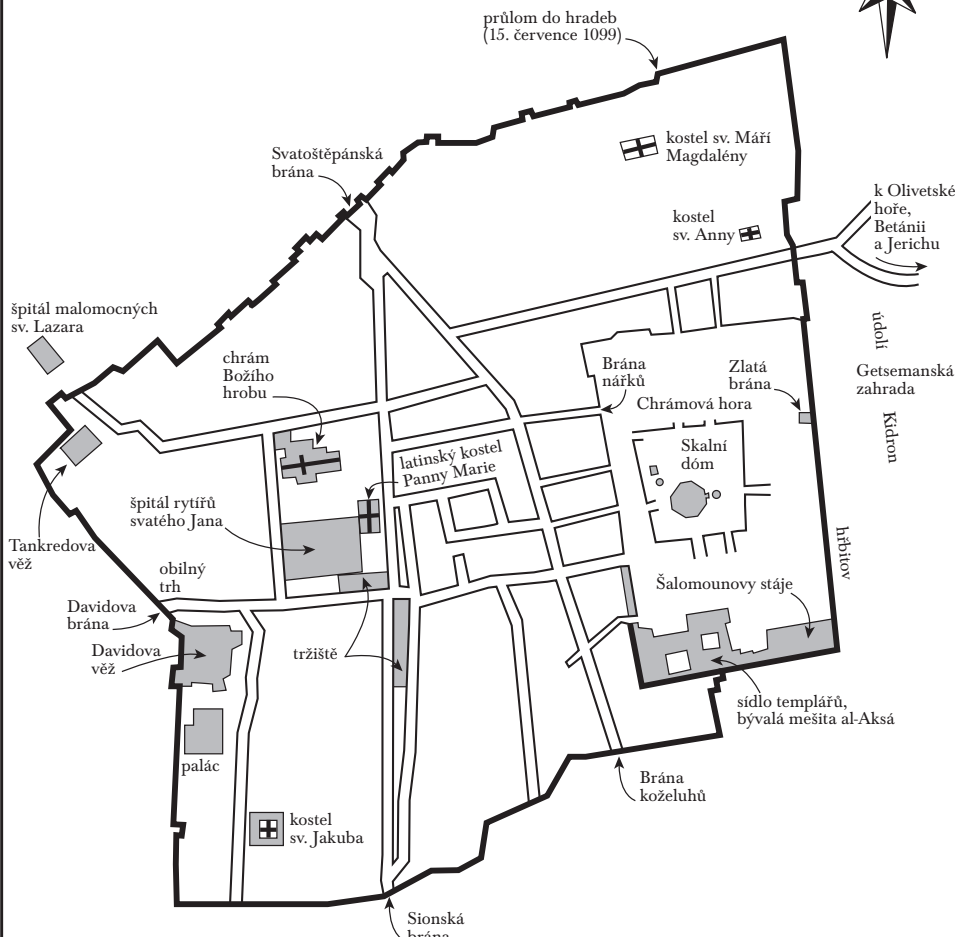

Středomoří v předvečer křížových výprav

0 200 400 600 800 kilometrů

Jeruzalém za doby křižáků

0 300 metrů

PROLOG

Jeruzalém 1187

V PÁTEK 2. ŘÍJNA 1187, po dvanáctidenním obléhání, se obyvatelé Jeruzaléma vzdali a své město vydali Saladinovi za podmínek, které jim určil. Došlo k tomu necelé století od vítězného završení první křížové výpravy. Kdo si mohl dovolit zaplatit za sebe výkupné, ten se směl vydat na cestu k pobřeží; kdo zaplatit nedokázal, toho odvedli jako otroka. Několika rytířům špitálníkům bylo dovoleno zůstat a dál spravovat svůj útulek pro poutníky ve středu města vedle chrámu Božího hrobu. Naopak Chudí rytíři Kristovi, sídlící v mešitě al-Aksá na Chrámové hoře, byli do jednoho vyhnáni. Frankové věřili, že mešita al-Aksá byla postavena na témže místě, jako stával *Templum Salomonis*, jak se chrám nazýval v latině. Zanedlouho se proto rytířům začalo říkat Chudí vojáci Kristovi a Šalamounova chrámu; zjednodušeně pak templáři, což je jejich nejproslulejší název.

Saladinův rozkaz očistit Jeruzalém „od špíny pekelných Franků“,¹ řečeno slovy jeho sekretáře Imáda-ad-Dína, se začal ze všeho nejdříve plnit v mešitě al-Aksá. Templáři totiž „byli jak stoka přetékaající nečistotami“, tudíž „bylo zapovězeno přistupovat k její očistě ledabyly“.² Stěny a podlahy mešity al-Aksá poblíž Skalního dómu se nejprve omyly růžovou vodou a budova se vykouřila kadidlem. Poté Saladinovi vojáci začali po městě strhávat kostely nebo je zbavovat výzdoby a přeměňovat na mešity či madrasy, „aby očistili Jeruzalém od nečistot té rasy, od špíny té lidské spodiny, aby ztišili mysl umlčením zvonů“.³ Ušetřen zůstal pouze chrám Božího hrobu. Ten se měl podle Saladina vykoupit vybíráním neúměrně vysokého vstupného od křesťanských poutníků.⁴

Frankové z Outremeru – „země za mořem“, jak se křížáckému státu říkalo – považovali pád Jeruzaléma za strašlivý boží trest. Dobyť města

Saladinem dokonce někteří chápali jako důkaz podřadnosti křesťanství vůči islámu. „Naši lidé spravovali Jeruzalém po osmdesát devět let,“ napsal anonymní autor spisu *De Expugnatione Terrae Sanctae per Saladinum* („Dobytí Svaté země Saladinem“). „Během krátkého času se Saladin zmocnil téměř celého Jeruzalémského království. Vyzdvihl majestát Muhammadova zákona a dokázal, že jeho moc je vskutku větší nežli zákon křesťanského náboženství.“⁴⁵

Zoufalství Franků se vyrovnala snad jen radost muslimů. „Tak triumfovala pravda a omyly byly vymazány. Na trůn nastoupil Korán, zatímco evangelium bylo sesazeno,“⁴⁶ zapsal Imád-ad-Dín, jako by snad tehdy došlo k porážce samotného křesťanství. Saladin pro co možná největší účinek čekal s obsazením města až do pátku 27. radžabu islámského kalendáře, na nějž připadalo výročí Muhammadovy Noční cesty z Jeruzaléma na nebesa. „Jaká to skvělá náhoda!“ zvolal Saladinův přítel a životopisec Ibn Šaddád.⁷ Saladin jako pravý vítěz džihádu vstoupil do města. Posadil se na trůn, „který se zdál jakoby obklopen měsíční svatozáří“, a začal přijímat gratulace. „Dveře jeho paláce byly otevřené dokořán, sultánova štědrost byla nezměrná, kdokoli k němu mohl přijít a naslouchat jeho slovům. Líbal přitom koberec pod jeho nohama, nechal se osvětlovat září jeho tváře, vdechoval jeho vůni, cítil jeho pocity a vnímal jeho vážnost.“⁸ Saladin promyšleně líčil své dobytí Jeruzaléma jako významné vítězství džihádu. Stejně jako svou „propagačně“ zaměřenou očišťovací mešitu al-Aksá a Skalního dómu⁹ vysílal jasný signál, že to on a jeho rodina Ajjúbovci (nazvaní tak podle jeho otce Ajjúba) jsou těmi skutečnými vládci a ochránci islámu, a nikoli bagdádský chalífa. Saladin navíc, aby tuto svou pozici ještě více posílil, nařídil razit zlaté mince, na nichž byl vyobrazen jako „sultán islámu a všech muslimů“.¹⁰

Roku 1174 se Saladin stal egyptským sultánem a započal svou nezávislou kariéru, byť se formálně zodpovídal abbásovskému chalífovi v Bagdádu. Pravdou však bylo, že během své dosavadní vlády vedl proti Frankům válečná tažení jen něco málo přes rok. Všechny další válečné výboje zaměřoval proti muslimským soukmenovcům, které vinil z hereze a pokrytectví a kteří naopak jeho považovali za „vladaře, jenž zneužíval islám pro vlastní prospěch“.¹¹ A skutečně, až do roku 1187 byl Saladin muslimům znám výhradně jen skrze „řadu bezskrupulózních intrik, jejichž jediným cílem bylo upevnit vlastní moc či moc své rodiny“.¹² Jak se dalo očekávat, když se zpráva o zaboru Jeruzaléma Saladinem donesla do Bagdádu, místního chalífu to nijak nepotěšilo. Prostřednictvím

svých rádců dal rozhlásit, že „tento muž [Saladin] se domnívá, že svrhne abbásovskou dynastií“.¹³ Chalífa se totiž spoléhal na to, že Saladinovy ambice zbrzdí Frankové. Chápal také, že ačkoli Jeruzalém nemá žádnou strategickou hodnotu, Saladin jeho dobytím získal to, oč nejvíce usiloval při prosazování svých dynastických ambicí, totiž souhlas muslimů s jeho vládou. Jak napsal Saladinův rádce, *kádí* al-Fádil, „stal se pánem mým, jakož i každého muslima“.¹⁴

Saladin využíval cílené prosazování džihádu k tomu, aby přinutil své muslimské rivaly podřídit se jeho vládě nebo aby je zcela odstranil. Kromě toho mu džihád také sloužil jako záminka k tomu, aby muslimskou vládu vnucoval křesťanům, kteří tehdy ještě stále tvořili většinu obyvatel Sýrie, Palestiny i Egypta.¹⁵ Džihád vychází z Koránu, který muslimům nařizuje „bolestně trestat nevěřící“¹⁶ a „bojovat proti nim: Bůh je vašima rukama potrestá a zahanbí“.¹⁷ Účelem džihádu, který se vymezuje jako „Bohem ustavené vedení války“, je šířit islám do *dár al-harb* – tedy, příbytku války nebo nevíry (v protikladu k *dár al-islám*, příbytku míru, kde zavládl islám a právo šaría). Džihád končí teprve tehdy, když „nevěřící buď přijali islám, nebo v rámci něj dosáhli chráněného statusu“.¹⁸ Džihád se vede i v případě, ocitne-li se islám v ohrožení. Důvodem ke svaté válce se tedy může stát i snaha křesťanů získat zpět křesťanská území okupovaná muslimy. Takovýto koncept skvěle nahrával Saladinovým ambicím, neboť poskytoval náboženské ospravedlnění jeho expanzivním výpadům proti křižáckým státům v Outremeru.

Saladin se svým vojskem dobyl Jeruzalém a válčil na Blízkém východě jako cizí mocnost – cizí jednak náboženstvím, odlišným od převažujícího křesťanství, a jednak etnicky a kulturně oproti původnímu řecky, arménsky, syrsky (tedy aramejsky) a arabsky mluvícímu obyvatelstvu. Sám Saladin byl poturečtělý Kurd, který zahájil svou kariéru ve službách seldžuckých Turků, nájezdníků ze Střední Asie. Také vojsko, s nímž táhl na Jeruzalém, sestávalo především z Turků, i když v něm byli zastoupeni i Kurdové.¹⁹ Turci pohrdali Araby, které zbavili vlády nad Blízkým východem, a Arabové zase vášnivě opovrhovali Turky. Vesměs ani neexistují důkazy, že by se „arabští bojovníci učili turečtině, řeči svých vojenských velitelů, ani že by arabštinou nějak obstojně vládli Turci“.²⁰ Byt cizí však zároveň umožňovalo objektivně zhodnotit situaci; Saladin po obsazení Jeruzaléma uznal, že Frankové „Jeruzalém proměnili v rajskou zahradu“.²¹ On sám však město zanedbával a byl strůjcem jeho úpadku²², stejně jako bez nejmenšího ohledu na blaho

místních obyvatel ničil vše, co mu při pobřeží stálo v cestě. Toto nebyla válka za osvobození, za získání ztracených zemí. Jednalo se o pokračování dřívější agrese, islámské rozpínavosti poháněné Saladinovými dynastickými ambicemi.

Neštěstí předpověděl franský kronikář Vilém z Tyru. Ačkoli zemřel roku 1186, rok před pádem Jeruzaléma, popsal, jak Saladin při dobytí Damašku roku 1174 začal utahovat smyčku kolem Jeruzalémského království, a tím rozebral příčinu, proč se Frankové zdáli neschopní hrozbě čelit. „Lidé se často ptají, a zcela právem, jak jen je možné, že naši předci, byť jich bylo méně, tolikrát dokázali v boji chrabře čelit nepřátelské přesile. [...] Naproti tomu muži naší doby až příliš podléhají mnohem menší síle protivníka.“ Podle Viléma pro to existovaly tři důvody. Zprvé „naši předkové byli pobožní a žili v bázni Boží. Jejich místo však nyní zaujalo zlotřilé pokolení.“ Druhý důvod spočíval v tom, že až do příchodu Saladina Frankové v Outremeru žili se svými muslimskými sousedy v „dlouhotrvajícím míru“, takže nyní „odvykli umění války, neznali pravidel bitvy a velebení ve své nečinnosti“. Teprve ve třetím z důvodů Vilém z Tyru pojmenovává, co ve skutečnosti bylo tím zásadním problémem. „V dřívějších časech mělo téměř každé město svého vlastního vládce“, ovšem nyní „všechna království kolem nás poslouchají jednoho panovníka, konají podle vůle jediného muže a na rozkaz jeho jediného jsou, jakkoli neochotně, připraveni chopit se jako jeden muž zbraně k naší záhubě. Ani jeden z nich se nemůže zachovat dle vlastního svědomí či neuposlechnout rozkazů svého pána, aniž by jej za to stihl trest.“²³

Jenže v oněch srpnových dnech roku 1187 po pádu Jeruzaléma nebyly ani víra, ani bojový duch Franků přemoženy docela. Jeruzalémské království utrpělo drtivou porážku, z níž by žádná feudální monarchie nedokázala vyjít s neumenšenými silami, avšak rytířské řády přežily a nabýly ještě většího významu než kdy předtím. To platilo především o templářích, jejichž jediným cílem a smyslem bylo zachovat, bránit a od tohoto okamžiku také získat zpět Jeruzalém a celý Outremer z plného područí Turků.

ČÁST I

Blízký východ před křížovými výpravami

KDYŽ SE TURCI VYNOŘILI ZE STEPÍ Střední Asie a zmocnili se Bagdádu, stali se pány tehdejší arabské říše. Zároveň byli prvními válečníky bojujícími ve jménu islámu – náboženství, jež s sebou přinesli Arabové, kteří v 7. století n. l. opustili pouště Arabského poloostrova s cílem dobýt a obsadit úrodné země Blízkého východu. Tyto země byly po tisíce let součástí řecko-římského prostoru, Palestina byla po dvakrát tak dlouhou dobu domovem Židů.

Již od druhého tisíciletí př. n. l. byl Blízký východ svědkem vlády po sobě jdoucích navzájem soupeřících říší Egypťanů, Chetitů, Asyřanů a Peršanů. V raném pátém století př. n. l. se Peršané pokoušeli rozšířit svou říši do Evropy, ale jejich útok slavně odrazili Řekové u Marathónu, Salamín a Platají. O století a půl později v roce 333 př. n. l., když Alexandr Veliký přenesl válku do Asie a porazil perského krále Dareia III. v bitvě u Issu poblíž dnešní turecko-syrské hranice, přešel celý Blízký východ pod vládu a kulturní vliv Řeků. Na konci prvního století př. n. l. však Řeky vytlačili Římané, jejichž říše obsáhla všechny země kolem Středozemního moře. Toto byl svět, v němž se zrodila křesťanská civilizace.